

Mehmet Bozkurt – Ve sonra bir istifham gibi kıvrılarak yere düştü

Posted on 08/05/2022

“Çerkez Ahmet, Ermeni fecayii için mühim bir vesika idi (...) Çerkez Ahmet’e vilayet-i şarkıyye ‘de neler yaptığını sordum. Çizmeli ayaklarını üst üste attı, sigarasının dumanını savurdu. Bey birader dedi, şu durum namusuma dokunuyor. Ben vatana hizmet ettim. Gidin görün Van ve çevresini Kâbe toprağına çevirdim. Bugün orada tek bir Ermeni’ye tesadüf edemezsiniz. Vatana bu kadar hizmet ettim, sonra Talat gibi hergeleler İstanbul’da buzlu biralarını içsinler, beni de böyle muhafaza altında getirsinler, yok, bu haysiyetime dokunuyor.”

Çerkes’in anlattığı, 19 Nisan 1915 – 6 Mayıs 1915, ikinci Van Ayaklanması’dır. Ne diyoruz; secaat arz ederken merd-i kıpti sirkatin eyler. Şu anlama geliyor: Kıpti’nin merdi kendini överken yaptığı hırsızlıklarını anlatırmış. Bizim Çerkes de hakkını yememeli samimi adam. Van ve çevresini, ilaç için dahi olsa bir tek Ermeni bırakmamacasına temizlemiş, öyle ki, kendi demesidir, bölgeyi adeta Mescid-i Haram’a çevirmiştir. Necisi olarak ezberine aldığı bütün müşrikleri bire varıncaya kadar kırmıştır. Van artık Kâbe’dir. Bunu anlıyoruz.

Çerkes Ahmet, binbaşı, Teşkilat-ı Mahsusa’dan... İttihat ve Terakki’nin 1915’te Diyarbakır Valisi olarak atadığı Dr. Çerkes Mehmet Reşit’in Çerkeslerden oluşan özel birliğinden... Mehmet Reşit mi? Mehmet Reşit devlet demek. Nasıl demeli, ilk dönem İttihat Terakki’nin, yani İttihad-ı Osmani Cemiyeti’nin kurucu babalarından biri. “Hürriyet, adalet, müsavat” talebiyle iktidar olan ve Osmanlı halklarının eşitliğini savunarak Türk, Ermeni, Arnavut, Bulgar, Yahudi, Sırp mebuslarla halklar meclisi kuran İttihatçılar, Balkan Savaşları’nın yarattığı hayal kırıklığıyla birlikte 1908’in şiarlarına sırt dönmüşlerdir. Artık gün, elde avuçta kalan topraklarda “sadeleştirme” günüdür. Artık her yer Mescid-i Haram’dır!

Tuhaf bir adam olmalı Rafael Nogales Mendez. Venezuela doğumlu Alman yurttaşı. Tuhaflığı şuradan geliyor, dünyanın neresinde savaş varsa orada hazret. İspanya-Amerika İç Savaşı'na katılıyor, ardından Meksika'da gerilla, sonrasında Venezuela Tachira eyaletinde bağımsızlık savaşçısı, duramıyor bu defa Çin'de ve Kore'de İngiliz casusu, Fransa'ya geçiyor ve Fransa Ordusu'nda boy gösteriyor. Sonrasında Belçika Ordusu'nda şansını sınıyor, en sonunda Almanya ve Birinci Dünya Savaşı... 1914'te Osmanlı Orduları Alman Genel Kurmayına teslim edilince de Osmanlı adına Doğu Cephesi'nde binbaşı rütbesiyle sahne alıyor. Görevi, Enver Paşa'nın emridir, Ermeni Van Ayaklanması'nı bastırmak. Hatıralarını yazdı: "Osmanlı Ordusunda Dört Yıl (1914-1915)." 28 Nisan 1915 günü olan biteni şöyle anlatıyor:

"Gün doğarken bütün topçuyu Büyük Konağa ve çevresindeki duvara çevirdim. Topumuzun ateşi altında duvarlar dökülmeğe başladı. Saldırı emrini verince, bu sefer Çerkezler geç kadı. Türk ve Kürt gönüllüleri ise bitişik nizam yürümeğe başladılar. Alanı ölü ve yaralılar doldurdular. Daha sonra cesetleri köpekler ve akbabalar yiyordu..."

Binbaşı Rafael buna rağmen Ermeni savaşçıların konağı terk etmediklerini, kayıplarının büyük olmasına rağmen direndiklerini yazıyor. Ancak ikinci kez saldırıldığında bu defa konağın yerle bir edildiğini okuyoruz. Ermeni savaşçıları pes etmiyorlar bu defa Reşadiye'de ortaya çıkıyorlar. Binbaşı Rafael Reşadiye askeri kışlasına saldırıldığını ve kışlanın bir bölümünün havaya uçurulduğunu, gelişen bu yeni durum karşısında Enver Paşa'nın kayınbiraderi de olan Van Valisi Cevdet Bey'in kızıp köpürdüğünü ve derhal Çerkes Ahmet'i huzuruna çağırarak Ermeni köylerine saldırması için emir verdiğini de okuyoruz Rafael'in anılarından. Sonrasında olanlar şöyle:

"Saldırı sonrasında oralarda yalnız kadın ve çocuklar kalmıştı. Bu kadınlar ve çocuklara Çerkes Ahmet'in ne yaptığını anlatamayacağım..." Kötü işlerin yapıldığı anlaşılıyor. Şöyle devam ediyor : "... ne yaptığını anlatamayacağım ama Cevdet Bey'in adamını bu konuda azarlaması yeterli bir fikir verir." Çerkes Ahmet ve çetesinin kadın ve çocuklara yaptıklarını anlatmaya Rafael'in içi kaldırmıyor. Cevdet Bey'in bile yapılanları aşırı bulduğu anlaşılıyor.

Çerkes Ahmet, Van ve çevresini hiçbir müşrik kalmamacasına Kâbe'ye çeviriyor.

Van Ayaklanması günlerindeyiz. 23 Nisan'ı 24'üne bağlayan gece, 1915, İstanbul'da Ermeni evlerine düzenlenen baskınlarla aydın kırımını başlatılıyor. Ermeniler "Kızıl Pazar" olarak adlandırıyorlar bu günü. 1938'de Almanya'da Yahudilere ait ev ve işyerlerine, sinagoglara yapılan saldırılara adını veren "Kristal Gece"ye benzetiyor olmalı. 24 Nisan 1915, Ermeni aydın kırımının başlangıç tarihi oluyor. Bu tarih aynı zamanda Mayıs sonlarında yayımlanacak kararname ile resmen uygulanmaya konulacak olan, adını ister zorunlu sürgün, ister göçertme, ister "soykırım" ya da Mustafa Kemal'in demesiyle "fazahat" koyun, Büyük Ermeni Kırımı'nın da başlangıcı olarak kabul ediliyor. Ermeniler için Metz Yeghern. "Büyük felaket" ya da "Büyük Kötülük anlamına geliyor.

Ermeni aydın kırımını dedik. Büyük çoğunluğu yazar, şair, doktor, avukat, müzisyen, öğretmen, siyasetçi, gazeteci, din adamı olan toplam olarak 2 bin 234 kişi tutuklanıp sürgüne gönderiliyor. Sürgün yeri olarak Ankara/Ayaş ve Çankırı uygun görülüyor. Sürgün listesi var elimizde. Ad, soy ad, yaş ve mesleki bilgileri gösteren bir cetvel. Her ismin yanına parantez içinde not düşmüşler sabit kalemle, ölü ya da sağ. Çok azının sağ olarak dönebildiği anlaşılıyor. Bu arada aklını yitirenler de var. Bunlar da sağ parantezinde yer alıyor.

Krikor Zohrab, İstanbul, 1861 doğumlu. Galatasaray Sultanisi'nde önce mühendislik sonra hukuk okuyor. 17 yaşında iken dergilerde şiir ve öyküleri yayımlanmaya başlıyor. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin üyesi. Talat Paşa'nın yakın arkadaşı ve Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda milletvekili. Meşrutiyet'in ilanından bir yıl sonra patlayacak olan gerici ayaklanmada Talat'ı ve Meclis Başkanı Halil Mentеше'yi evinde saklayan, Meşrutiyet'in savunuculuğunu yapan, sosyalist görüşleriyle öne çıkan inatçı bir aydındır Krikor Zohrab.

Nisan'da tutuklamalar başlayınca İstanbul Ermenilerinin ileri gelenleri Talat'a sözünün geçeceğini bildikleri Krikor'dan yardım isterler. Krikor harekete geçer. 2 Haziran 1915

gecesi Beyoğlu'nda bir kulüpte, Cercle d'Orient Kulübünde, Talat ve Halil Bey'e tutuklamaların ve sürgünlerin durdurulmasını, nicedir devam eden bu zulme son verilmesini söyler. Talat samimi ve makul gibidir. Geç vakte kadar konuşurlar. Bunları Nesim Ovadya İzrail'in "Bir Ölüm Yolculuğu: Krikor Zohrab" adlı kitabından öğreniyoruz. Devamı var ve şöyle; Krikor izin isteyip vedalaşır ve kapıya doğru yönelmişken Talat ayağa kalkıp arkasından yetişiyor ellerini tutup kendine çekiyor ve yanaklarından öperek bir kez daha vedalaşmak gereğini duyuyor. Bu sahneye tanıklık edenler daha sonra bunun bir "ölüm öpücüğü" olduğunu söyleyeceklerdir çünkü Talat'ın cebinde bir gün önce imzaladığı sürgün listesinin başındaki isim Krikor Zohrab'tır...Sabaha doğru evinin kapısı çalınır Krikor'un. Gelenler kolluk güçleridir. Karısı Klara ve henüz küçük yaşlarda olan dört çocuğuyla vedalaşır. Elleri kelepçelidir.

"Sevgilim, bir tanem, artık bizim için son perde başlıyor. Daha fazla gücüm kalmadı. Sağ kalmazsam, çocuklarıma son öğüdüm şu ki daima birbirlerini sevsinler, sana tapsınlar ve kalbini acıtmasınlar ve beni hatırlasınlar."

Bu, karısına yazdığı son mektuptur.

Kısa bir süre sonra yolunun Çerkes Ahmet'le kesiştiği anlaşılıyor. Şimdi aktaracaklarım gazeteci Ahmet Refik Altınay'ın Krikor Zohrab'ı sorması üzerine Çerkes'in anlattıklarıdır. Çerkes sigarasının dumanını savurduktan sonra, bıyıklarını düzeltiyor ve anlatmaya başlıyor. Anlatımından pek övünçlü anlaşılıyor: "Halep'ten çıkmışlardı. Yolda rastladık. Derhal arabalarını kuşattım. Gebereceklerini anladılar. Varteks dedi ki 'Peki Ahmet Bey bize bunu yapıyorsunuz Araplara ne yapacaksınız? Sizden onlar da memnun değiller...' O senin bileceğin iş değil kerata dedim. Bir mavzer kurşunuyla beynini patlattım. Sonra Zohrab'ı yakaladım..." Çerkes Ahmet ve adamları Krikor Zohrab'ı yere savuruyorlar. Öyle düpedüz, değil sanki bütün bu olup bitenlerin nedenini sorarmışçasına, "bir istifham gibi kıvrılarak" düşüyor Krikor ve Çerkes Ahmet devam ediyor anlatımına. Kısadır: "Başını taşla ezdim!"

Not:

Çerkes Ahmet 16 Eylül 1915'te Şam'da Cemal Paşa'nın hükmüyle idam edilmiştir. Hükmün verilmesinde süreç şöyle işlemiştir. Çerkes Şam'da yakalanıp tutuklanınca Cemal Paşa, telgraf çekerek Talat'a ne yapması gerektiğini sorar. Talat cevabını bildirir:

“Dördüncü Ordu Kumandanı Cemal Paşa Hazretlerine... Herhalde imhası lazımdır. Bilahare pek muzır olacaktır. Nazır Talat.”

Ertesi gün Cemal'in telgrafı Talat'ın elindedir: “Çerkes Ahmet'in idamına hükmolundu. Yarın sabah Şam'da icabı yapılacaktır.” Ahmet'in orada burada gevezelik yapmasına fırsat verilmeden icabına bakılmış olur.

Bu yazıda kullanılan kaynaklar: *Ahmet Refik Altınay, İki Komite İki Kıtâl, Temel Yayınları, İst. 1998. *Rafael Nogales, Osmanlı Ordusu'nda Dört Yıl, Yaba yayınları, İst. 2008. *N.O. İzrail, Bir Ölüm Yolculuğu, Krikor Zohrab, Pencere Yayınları, İst. 2013.

Kaynak: sol.org.tr